

Žalm 6: Hluboký zpěv člověka pod Božím trestem

Martin Lindtner

Z cyklu „Kající žalmy“ (1/5)

*Tento text pochází z archívu kázání sboru Církve adventistů s.d. ve Vyškově.
S obecnými poznámkami k zápisům kázání se můžete seznámit na našich webových stránkách:
<http://vyskov.casd.cz/kazani>*

Úvod k cyklu kajících žalmů

Jádro práce, kterou máte před sebou, tvoří sbírka kázání na texty pěti ze sedmi kajících žalmů církve. Sbíрка sedmi kajících žalmů tvoří specifickou část žaltáře. Rozpoznání, že jde právě o žalmy kajícího, není ve starozákonním kánonu původní. Jedná se o pozdější křesťanskou tradici, jejíž nejstarší dochované kořeny sahají do první poloviny třetího století n. l. Podle starokřesťanské tradice mají být kající žalmy součástí modliteb v době postní. Přesněji vždy v pátek po sedm předvelikonočních týdnů.

Cílem práce není podat podrobný výklad těchto žalmů. I když na pečlivé exegezi jsou kázání založena. Jde nám právě o to, aby se kající žalmy nebo spíše žalmy obecně staly součástí modlitby jednotlivce i církve. Práce chce být tedy jakýmsi „voláním po návratu k žalmům“ ve zmíněném smyslu. Důvodem tohoto zvolání je situace, která postihuje mnoho současných sborů. Konkrétně máme na mysli problematiku oblast spirituality. Věříme, že návrat k žalmům jako osobním modlitbám i modlitbám společenství je jednou z cest, která může zmíněný nešvar mnoha sborů zmírnit.

Autorovi práce je blízký přístup Dietricha Bonhoeffera, který říká: „Není žádného jiného přístupu k žalmu, než skrze modlitbu, to znamená tím, že si společenství slovo žalmu v modlitbě přivlastňuje.“¹ V duchu barthovské tradice můžeme snad dodat, že žalmy jsou Božím Slovem, kterým Hospodin přemáhá Izrael.² Slovem, které chce Bůh od svého nevěrného lidu slyšet, a tím jej přemoci. V tomto pojetí je ukryta moc žalmů. Kající žalmy navzdory žánrové rozdílnosti mají

¹ HORÁK, M. Výklad žalmů u Dietricha Bonhoeffera, s. 38.

² V Barthově pojetí je to právě Hospodinovo Slovo v jeho celobiblickém kontextu, které přemáhá Izrael (bojovníka ne snad pro, nýbrž proti Bohu.) Součástí tohoto Slova není jen to Slovo, které chce říci Bůh člověku, ale v žalmech i to, které chce Bůh od člověka slyšet. Viz: BARTH, K. *Uvedení do evangelické teologie*, s. 185-191. HORÁK, M. Výklad žalmů u Dietricha Bonhoeffera, s. 38.

jedno společné. Vedou člověka, který se jejich slovy modlí, k bolestivému poznání vlastní nevěrnosti a k jejímu vyznání.

Pracovní postup byl krátce nastíněn již výše. Samotné tvorbě kázání předcházela meditace nad slovy žalmů i pečlivá exegeze původního textu. Autor se snažil vnímat jednotlivé žalmy jako ucelené skladby, které vykazují vnitřní soudržnost navzdory tomu, že původně mohlo jít o texty „slepené“ z dílčích částí.

Práci tvoří pět kapitol, z nichž každá představuje jedno kázání. Nadpisy jednotlivých částí jsou současně názvy příslušných kázání. Některé jsou převzaty z prvních slov žalmu, jiné se snaží vystihnout stěžejní myšlenku kázání nebo celého žalmu. Všechna kázání zazněla ve sboru Církve adventistů sedmého dne Brno-Olomoucká. Některá byla určena pro zvláštní příležitosti, jako je například Večeře Páně. Znění použitých biblických textů je převzato z Českého ekumenického překladu.

Žalm 6: Hluboký zpěv člověka pod Božím trestem³

Úvodní čtení: Fp 2, 6-11

Milí bratři a sestry, dnešní kázání nebude pro všechny. Bude jen pro hříšníky. Budeme se zabývat modlitbou, která se hodí jen pro hříšníka. Je to modlitba pro všechny, kteří se svým hříchem zoufale zápasí a nedokážou se nutit do svatouškovské pózy.

Nechejme nejdříve slova této modlitby zaznít v jejich původním znění. Tak, jak jsou zaznamenána v knize Žalmů, v šesté kapitole.

Čtení textu žalmu:

Pro předního zpěváka za doprovodu osmistrunných nástrojů. Žalm Davidův.

Nekárej mě, Hospodine, ve svém hněvu, netrestej mě ve svém rozhořčení!

Smiluj se nade mnou, Hospodine, chřadnu, Hospodine, uzdrav mě, mé kosti trnou děsem.

Má duše je tolik vyděšená, a ty, Hospodine, dokdy budeš váhat?

Vrať se, Hospodine, braň mě, pro své milosrdenství mě zachraň!

Mezi mrtvými tě nebude nic připomínat; což ti v podsvětí vzdá někdo chválu?

Vyčerpán jsem nářkem, každé noci smáčím svou podušku pláčem, skráním slzami své lože.

Zrak mi slábně hořem, kalí se mi vinou všech mých protivníků.

Pryč ode mne všichni, kdo pácháte ničemností! Hospodin můj hlasitý pláč slyší,

³ Kázání zaznělo v době postní při příležitosti slavení Večeře Páně. Zčásti je inspirováno nepublikovaným výkladem šestého žalmu Radka Daniele.

Hospodin slyší mou prosbu, moji modlitbu Hospodin přijme.

Hanba a velký děs padnou na všechny mé nepřátele. Pryč odtáhnou v náhlém zahanbení.

Žalm šestý je prvním ze sedmi kajících žalmů, který v žaltáři nacházíme. Jeho poselství je pro dnešní den nanejvýš aktuální. Jednak proto, že v mnoha křesťanských kruzích je období před Velikonocemi obdobím půstu a pokání. Někteří křesťané se tímto postním obdobím připravují na nový, hluboký velikonoční prožitek Kristovy oběti. My očekáváme podobný prožitek dnes během slavení Večeře Páně. Žalm šestý by nám měl pomoci se rozpomenout, z jaké pozice do dění Večeře Páně vstupujeme.

Proto, aby člověk mohl znovu zakoušet hloubku Kristovy oběti, potřebuje období, kdy si intenzivně uvědomuje svou nedostatečnost a hříšnost. A právě k tomuto prožitku vlastní hříšnosti má posloužit křesťanům předvelikonoční postní čas. Nám, kteří se jaksi bráníme rozdělení občanského roku na křesťanské svátky, možná podobný čas chybí. A tak hrozí, že se nám Boží milost pomalu ale jistě stává pouze zkamenělinou v našem náboženském slovníku. Nebo v horším případě snad pouze naučenou věroučnou formulkou. Formulkou, na kterou jsme si zvykli automaticky spoléhat, aniž by se nás bytostně, existenciálně dotýkala.

Podívejme se nejprve krátce, komu je tato modlitba určena. V Českém ekumenickém překladu bible čteme, že žalm je určen *pro předního zpěváka za doprovodu osmistrunných nástrojů*.⁴ Kraličtí překládají opatrněji: *Přednímu kantoru na neginot k nízkému zpěvu, žalm Davidův*. Žalm je tedy určen k nízkému zpěvu, pro nejhlubší mužský hlas bas.

Dovolím si malou odbočku do dějin hudby. V klasické hudbě byl poměrně často basový hlas určen zpěvu, který má znít jaksi ze záhrobí. Můžeme si to doložit na nejstarší dochované opeře Orfeus Claudia Monteverdiho pocházející z 16. století. Děj opery je založen na antickém řeckém mýtu o Orfeovi, který se snaží vysvobodit svou mrtvou milenkou Eurydiku z podsvětí. Eurydika zpívá soprán, Orfeus tenor. Kromě těchto dvou postav zde vystupuje ještě postava třetí. Jí byl svěřen právě basový part – nízký hlas, jak čteme v našem žalmu. Tento hluboký hlas byl svěřen Cháronovi, převozníkovi do podsvětí.

Proč si to vyprávíme? Protože náš žalm zaznívá podobně jako Cháronův hlas odněkud z hlubin, skoro bychom mohli říci ze samotné hranice záhrobí. Je to modlitba člověka, který se ocitá na dně. Člověka, který je na konci se svými silami. Je to ponížený hlas, který si uvědomuje, že se nemá před Bohem čím vykázat a nemá, co by přinesl na svou obhajobu.

Na konci prvního verše doslova stojí, že je to modlitba *pro Davida*. Tedy ne nutně Davidem složená, ale pro něj určená. A dále určená pro každého, kdo prožívá něco z davidovského údělu.

⁴ Kurzívou jsou v práci vyznačeny biblické texty nebo jejich parafrázované citace.

Vzhledem k tomu, že postava krále Davida je poměrně známá, nebudeme si jeho životní trampoty připomínat. Jakmile toto jméno zazní, vybaví se snad každému z nás určité události z jeho života. Většina z nás se pravděpodobně shodne na tom, že postava krále Davida je nám velmi blízká. Pravý opak Daniele, který v životě snad nikdy nezaváhal.

Především však máme před sebou modlitbu pro člověka, který si na nic nehraje. Jak jsme řekli v úvodu, je to modlitba pro člověka, který si svou nedostatečnost uvědomuje natolik, že nemá sílu ani chuť nutit se do jakékoli svatouškovské pózy. „Žalm 6 je obrazem člověka, který žije čestně před svým Bohem. Nemá tajemství. Člověk všech dob žil v pokušení zakrývat svoje nitro před druhými, sebou i Bohem. To je velké nebezpečí zejména pro nás. Dnešní doba je prolezlá hrou na něco, předstíráním a zakrýváním. Tento žalm nás však volá k otevřenosti. Předstíráme-li, není možné dojít osvobozující milosti.“⁵

Nyní se už podíváme na samotnou žalmistovu modlitbu. V žalmu se modlitebník obrací na Hospodina dvěma způsoby: jednak prostřednictvím sedmi sloves a za druhé dvěma otázkami.

Těch sedm sloves je velmi silných: *Hospodine, nekárej mě – netrestej mě – smiluj se – uzdrav mě – vrať se – braň mě – zachraň mě.*

Z těchto sedmi sloves je pět v rozkazovacím způsobu. Rozkazování Hospodinovi v žalmech ovšem není projevem lidské nadřazenosti. Je to spíše to nejzoufalejší volání na Hospodina, když už je člověk skutečně v koncích. To poslední, co mu zbývá, je samotný Hospodin. A to i přesto, že je to právě Bůh, který se hněvá, kdo je dopálený, trestá a kárá. Místo, kde si žalmista nedovolí Bohu nic rozkazovat, se nachází v prvních dvou slovech. *Hospodine, nekárej mě a netrestej mě.* Žalmista totiž ví, že si nic jiného nezaslouží, že důtka a trest jsou nanejvýš oprávněné. On totiž ani neprosí o to, aby nebyl trestán a kárán. On prosí především o to, aby nebyl trestán a kárán v hněvu a v rozhorlení. Tak totiž doslova zní druhý verš žalmu: *Hospodine, ne v hněvu trestej mě, ne v rozhořčení kárej mě.* Ano vím, že trest si zasloužím, ale prosím, ať to není v hněvu. Tvůj hněv je totiž strašný, před ním nikdo neobstojí.

Zbýlých pět sloves už jsou zmíněné zoufalé příkazy. Hospodin se na počátku žalmistovy modlitby jeví jako nepřítel – jako někdo, s kým žalmista zápasí, ale nemá šanci na úspěch. Ocítá se v zoufalé situaci a propast mezi ním a Bohem se jen víc a více prohlubuje. To je patrné z původního hebrejského textu, kde se intenzita příkazů stupňuje. Jakoby člověk padal stále hlouběji a hlouběji do propasti a stále hlasitěji a hlasitěji křičel.

To, co můžeme z těchto žalmistových výkřiků zaslechnout dnes, je jeho upřímnost a čestnost před Hospodinem. On se s ním nepře o to, že by jej trestal nezaslouženě. Toto jsem si

⁵ Citace z nepublikovaného výkladu šestého žalmu Radka Daniele.

přece Hospodine nezasloužil. To tam nečteme. Je ovšem legitimní křičet a volat o záchranu. Prikazovat Bohu, zvyšovat na Hospodina hlas, to všechno můžeme. Ale to vše především v prosbách o záchranu a slitování. Proto se jedná o kající žalm.

Někteří z nás možná takové jednání rychle odsoudí jako projev nedůvěry nebo malé víry či rouhání. Ale ono je to ve skutečnosti přesně naopak. Žalmistovo volání na Hospodina je projevem té nejmělejší důvěry a víry právě ve chvíli, kdy se zdá život s Bohem nesnesitelný. Právě v této chvíli nemáme na Boha zanevřít. Naopak, Bůh nám dává adresu, na které se můžeme vykřičet. Svou adresu.

To, co jsme doposud řekli, je podtrženo druhým způsobem, jakým se žalmista na Boha obrací. Ve své modlitbě klade Hospodinu dvě otázky. Každá z nich je něčím zvláštní. Jako první zaznívá otázka ze závěru čtvrtého verše. *Hospodine dokdy?* Na co se žalmista ptá? Nebo jinak se zeptám: Na co se nejčastěji ptáme my, když nás postihne něco těžkého? My se ptáme: Proč? Ne tak žalmista. On ví proč. On ví, že si nic jiného nezaslouží. On se ptá: Dokdy? Hospodine, jak dlouho ještě bude trvat tvé trestání, tvůj hněv. Vždyť už se to nedá vydržet. Vždyť víš, že na to nemám být lepší. Nedokážu se změnit, změn mě ty. Jakoby volal společně s apoštolem Pavlem: *Kdo mě zachrání z tohoto těla smrti. Ty mě zachraň, ty mě braň, ty se smiluj!*

Druhá otázka, kterou žalmista Bohu klade, se nachází v samotném epicentru žalmu. Žalm je totiž básní, která je vystavěna jako pyramida. Nebo možná spíše jako sopka. Druhá otázka představuje její doutnajícím vrchol. Touto otázkou sopka vybuchne, už to napětí neudrží déle v sobě. Teď to musí na Hospodina všechno vychrstnout.

Co je tím doutnajícím vrcholem celého žalmu? Jsou to dvě slova. *V podsvětí kdo?* Hospodine, kdo v podsvětí? Žalmista se ocitá na samé hranici propasti. Jakoby už do toho podsvětí hleděl. Hospodine, kdo ti tam v té jámě vzdá chválu? Nikdo. Já to nebudu, i kdybych chtěl. Chci žít, ale tvůj trest a hněv mě zabíjí. Hospodine, chci žít proto, abych tě mohl chválit, vzdávat ti čest a děkovat ti.

O co tu žalmista ve své otázce prosí? On se nebojí, že by neměl Hospodina kdo chválit, když zemře. Ta jeho prosba není ani falešnou zástěrkou – jen aby přežil, tak si vymyslí důvod, na který Hospodin určitě uslyší. Nic z toho v té otázce není. Ona je to jeho nejnítěnější touha. Možná v těch nejtěžších chvílích si vzpomněl na okamžiky, kdy chválil Boha. Možná to byly nejhezčí chvíle v jeho životě. A on touží takové chvíle s Bohem znovu zažít.

A tak mě napadá otázka: Jaké jsou naše nejnítěnější důvody a touhy, proč chceme žít a přežít – obstát na soudu? Zkusme být k sobě čestní a upřímní jako žalmista. Chceme žít a přežít především proto, abychom mohli chválit Boha a děkovat mu? Nebo jsou ty důvody trochu jiné?

Pomalů se dostáváme k závěru žalmu. Zbývá nám zodpovědět už jen jedině: Našel žalmista východisko ze své beznadějné situace? Tato otázka je asi nejdůležitější. Protože pokud východisko nenašel žalmista, pak je malá šance, že jej nalezneme my dnes. Našel žalmista cestu z tíživého prostoru, kde jej obklopovala jen propast Božího trestání a hněvu? Nutno dodat – zaslouženého pro něj i pro každého z nás.

Nechci Vás již dlouho napínat, autor žalmu východisko ze své situace našel. A to je dobrá zpráva, kterou můžeme zaslechnout z jeho modlitby dnes i my. Celou svou zoufalou modlitbu žalmista zakládá na jediném. On ví, že existuje jen jediná věc, o kterou může opřít svou naději v beznaději, skutečnost, která ho opravňuje na Hospodina křičet, hádat se s ním a klást mu otázky. V celém žalmu se žalmista odvolává ne jedinou Boží pohnutku. Co je to za pohnutku?

Je to Boží milosrdenství. V pátém verši slyšíme: *Pro tvé milosrdenství mě zachraň*. To je moje jediná šance. Tvé milosrdenství Hospodine. Žalmista to věděl, ale víme to i my? Víme to jinak, než dogmaticky a věroučně?

Představa Božího milosrdenství v hebrejském pojetí vychází převážně ze dvou pojmů. První z nich naznačuje, že Boží milosrdenství je podobná pohnutka, jaká pojí matku k životu, který vzešel z jejího lůna. Hebrejská představa Božího milosrdenství je však ještě o něco širší. Boží milosrdenství je aktivní Boží čin, který Bůh dělá navíc, aniž by musel, nad rámec svých povinností. On to nemusí, není to jeho povinnost, a přesto to dělá. Přesto je aktivní. Kdy myslíte, že Hospodin tuto svou pohnutku v dějinách nejzřetelněji dosvědčil? Na čem můžeme založit my dnes svou naději, že nás Boží hněv a trest nezahubí? Odpověď nalezneme v raně křesťanské písni, jejíž slova jsme slyšeli v úvodu dnešního kázání. Své milosrdenství Hospodin nejzřetelněji prokázal, když sestoupil v osobě Pána Ježíše mezi nás. Byl to aktivní čin, ne jenom řečičky – on to nemusel, a přesto sestoupil.

Boží milosrdenství je to jedině, na co se žalmista odvolává. Milosrdenství je jeho jedinou šancí u rozhněvaného a trestajícího Boha. To jedině, co i nás, současné hříšníky opravňuje se s Bohem hádat, volat na něj a v nejtěžších chvílích i křičet. Boží milosrdenství je to jedině, o co můžeme my, moderní hříšníci, opírat svou naději.

Milí bratři a sestry, žalm šestý nás krátce předtím, než vstoupíme do slavnosti Večeře Páně, vede k tomu, abychom si uvědomili, z jakého místa do jejího dění vstupujeme. Vstupujeme z pozice člověka, který ví, že jedině, co si zaslouží, je kárání a trest. Vstupujeme z pozice člověka, který si uvědomuje, že stojí na hranici propasti. Nevstupujeme s přílišnou sebejistotou. Právě naopak. Vstupujeme s poníženým hlasem v prosbách o uzdravení a slitování. Ale navzdory všemu vstupujeme do dění Večeře Páně s nadějí. S nadějí, kterou opíráme o Boží milosrdenství. Amen.